

and the proposals aimed at improvement of the legislation of Ukraine in the field of social protection of the person and the citizen.

This paper examines the theoretical and legal guarantees that determine the humanistic dimension of the development of the Ukrainian state and civil society, their potential and real prospects for further development on the path to the consolidation of democracy.

The main tendencies in the administrative and legal realization of human and citizen's rights and freedoms are analyzed. Administrative and legal support, which is manifested in relations with executive bodies.

It is urgent to define the concept and content of the mechanism of administrative and legal support of human and citizen's rights and freedoms. Thanks to its effective functioning, it is possible to obtain state administrative services, ensure and protect the violated right.

Also, the necessity of creating a mechanism for organizational support of administrative reform, which would cover the main components of administrative transformation, was analyzed. The existence of such a mechanism is important precisely because all civilized countries have passed through the stage of economic, social and legal reforms.

The urgency of the study of the problem of administrative and legal ways of protecting human and citizen's rights and freedoms is also conditioned by the need to increase the level of legal culture of the population, change of legal consciousness, legal thinking of employees of law enforcement and law enforcement bodies in Ukraine, forming in them positions of priority of ensuring human and citizen's rights and freedoms. administrative law.

On the basis of the researched materials, proposals and recommendations on improvement of legal regulation in the field of social protection of human and citizen in Ukraine were formulated, aimed at protection and restoration of violated rights and freedoms.

Keywords: *legal guarantees, administrative ensuring, normative and institutional measures for providing realization of citizens' rights and freedoms.*

УДК 35.072

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-2-88-91

Олег ЗОЛОТОНОША©
кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОСНОВНІ ДЕФІНІЦІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Досліджено наукові підходи щодо дефініції визначення децентралізації. Проаналізовано, що собою являє децентралізація, яка її мета. Визначено основні можливості. Наголошено, що перевагами децентралізації є реалізація диференційованої політики, ефективна мобілізація на місцевому рівні, а саме: підвищення інтересу, створення партнерських відносин та соціальної єдності, набуття досвіду і створення технічних груп на місцевому рівні; більша гнучкість у прийнятті рішень та управлінні; можливість прямого фізичного контролю на місцевому рівні на додаток до документального контролю.

Обґрунтована необхідність та ефективність децентралізації, шляхом здійснення реформ направлених на підвищення ефективності діяльності як центральних, так і місцевих органів влади, а також створення сприятливих умов для економічного розвитку.

Визначено, що децентралізація обов'язково повинна підтримувати функціонування демократії, належний технічний потенціал місцевого самоврядування і розвиток громадянського суспільства та громадських організацій.

Ключові слова: *децентралізація, місцеве самоврядування, органи державної влади, центральні органи влади, громадське суспільство, територіальні громади.*

Постановка проблеми. Децентралізована держава свій історичний розвиток пов'язує із суперечностями, пошуком оптимальної організаційної моделі державної влади. Сформований погляд стосовно процесу децентралізації на сьогоднішній час потребує новітнього переосмислення щодо утворення самостійних одиниць, які за своєю

© Золотоноша О.В., 2020

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7223-5069>

seregashev@ukr.net

природою представляють органи місцевої влади.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питання процесу децентралізації влади досліджувалися великою частиною науковців, а саме: О. Амосов, К. Арановський, В. Борденюк, З. Варналія, Ж. Ведель, І. Грицяк, Р. Колишко, М. Корнієнко, К. Линьов, В. Малиновський, А. Матвієнко, Н. Пігуль, Л. Сус, Ю. Тихомиров та ін.

Метою дослідження є визначення основних дефініцій щодо визначення децентралізації.

Виклад основного матеріалу. Процес децентралізації є поняттям не простим та розкривається через розуміння та вплив територіально-адміністративного устрою держав, адміністрацій органів публічної влади, розмежувань повноважень між ними. Проблемні питання децентралізації, як процесу здійснення засобів спрямованих на підвищення функціональності публічної влади досліджується досить тривалий час теоретиками та практиками. Такий підхід спостерігається в країнах Європи.

Н. Пігуль та О. Люта, стосовно децентралізації зазначають, що зміни, які відбуваються в українському суспільстві, переплітаються з нагальною потребою реформування системи публічної влади та переосмисленні інституту громадського суспільства. Процес децентралізації полягає у підвищенні життєвого рівня населення, якісного обслуговування, шляхом оптимізації влади на територіальному рівні та формуванні автономних, самодостатніх громад [1].

Отже, ще в XIX – на початку XX ст. процес децентралізації був започаткован у європейських країнах світу, та складався відповідно до економічної теорії, яка включала в себе:

- Ресурсне забезпечення громадськості, що вирішується на місцевому та регіональному рівні, з урахуванням переваг територіальності.
- Бюджетні витрати підлягають підзвітності державним органам влади.
- Заохочення щодо розвитку економіки на регіональному та місцевому рівні.
- Надана автономія щодо розпорядження коштами бюджету, що в свою чергу виступає стимулюючим фактором у процесі невідповідних витрат.

Ж. Веделем, розглядав питання децентралізації, як передачу повноважень владного характеру органам, які не перебувають у підвладному підпорядкуванню, не являються органами центральної влади.

Енциклопедія державного управління (Київ, 2011) визначає децентралізацію державної влади як «самостійність у підходах до управління з урахуванням багатоманітності місцевих особливостей при збереженні єдності в основному, суттєвому; виявляється у делегуванні повноважень від органів державного управління до місцевого самоврядування. На практиці виявляється як передавання частини функцій державного управління центральних органів виконавчої влади місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, розширення повноважень нижчих органів за рахунок вищих за рівнем [2, с. 167].

Процес децентралізації складається з політичного та адміністративного напрямку. Децентралізація здійснюється у територіальному напрямі та функціональному. Децентралізація є процесом новітнім у державному керуванні, полягає у предметному розпорядженні та конкурентності між місцевою та урядовою владою.

За визначенням Великого тлумачного словника сучасної української мови, який значною мірою базується на матеріалах одинадцятитомного тлумачного «Словника української мови» (1970–1980) – це система управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоуправління; скасування або послаблення централізації [3].

А.С.Матвієнко під децентралізацією розуміє не одноразову передачу повноважень владного характеру від державних органів влади до органів місцевої влади, а відповідний комплекс дій, який відповідає питанням спроможності державної гілки влади одо передачі повноважень, а органа місцевої влади їх прийняти [4, с. 3].

А. Коваленко, у своїй публікації «Місьцеве самоврядування: природа, ознаки, межі» вважає, що сутність децентралізації полягає у тому, що політико-правові елементи взаємовідносин громади і держави утворюють особливий правовий режим, що надає місцевим органам самостійність і ієрархічну незалежність від органів як державного управління, так і самоврядування [5, с. 3-4].

У політології термін «децентралізація» (від лат. de... – префікс, що означає заперечення, і centralis – серединний) – управлінська політична система, покликана здійсню-

вати владно значущі практичні рішення, що географічно чи організаційно перебувають поза межами безпосереднього впливу центральної влади; політичний процес, що передбачає делегування центральним урядом певних повноважень на місцевий рівень з метою оптимізації практичного вирішення питань загальнонаціонального значення, а також утілення в життя специфічних регіонально-локальних програм [6].

За І. Грицяком, децентралізація державного управління – це діяльність незалежного місцевого самоврядування унаслідок передачі їм повноважень держави, це процес розширення та зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів та організацій за одночасного звуження прав і повноважень відповідного центру [7].

В цьому випадку повноваження є не процесом делегування, а перевтіленням повноважень державного типу на самоуправлінські.

В той же час І. Грицяк зазначає: «Якщо процеси деконцентрації поширюються лише на державну виконавчу владу на місцях, то децентралізаційна діяльність своїм об'єктом має сферу місцевого самоврядування» [7]. І. Грицяк наголошує, що «останніми десятиліттями у країнах світу значно посилюються процеси деконцентрації ідеоконцентрації державної влади. Справжня децентралізація передбачає, насамперед, передачу повноважень центральної влади непередставницьким органам місцевої влади (наприклад, генеральним і муніципальним радам у Франції), а представникам центральної виконавчої влади на місцях (префектам)» [7]. Відповідно, децентралізація призначена для створення політичного середовища, де влада для доступу політичних, економічних і соціальних ресурсів розподіляється між центральним урядом і більш низьких рівнях влади.

На думку Слухай С.В. децентралізація це передача прав, відповідальності за надання, коштів на виконання суспільних функцій від центрального управління до підпорядкованих або автономних органів влади або організацій, а також до приватного сектора [8, с. 245].

Лелеченко А. в свою чергу під децентралізацією розуміє делегування повноважень, ресурсів і відповідальності від центральних до місцевих, напівавтономних державних органів влади, а також до приватних підприємницьких утворень [9, с. 106].

Таким чином, органи місцевої влади наділені можливістю автономно та вирішально здійснювати повноваження щодо прийняття рішень, у відповідності компетенцій.

Як вже було зазначено, теоретичний підхід щодо децентралізації різноманітний та охоплює велику сферу наукових результатів дослідження.

На наш погляд, децентралізація влади являє собою в певній мірі передачу повноважень та відповідальності, яка передбачена одо суб'єктів управлінського впливу.

Децентралізація носить неоднозначний характер, в першу чергу це стосується зацікавлених осіб, які мають вплив стосовно демократичного характеру. По-друге, керування у процесі децентралізації, являється засобом необхідним та вагомим, у практичному застосуванні.

У відповідності, проаналізувавши погляди більшості сучасних науковців, які намагалися обґрунтувати ефективність в контексті децентралізації для розвитку країни, слід погодитися з їх висновком, що децентралізація позитивно впливає на макроекономічну стабільність держави.

Перевагами є також можливість реалізації диференційованої політики, ефекти мобілізації на місцевому рівні: підвищення інтересу, створення партнерських відносин та соціальної єдності, набуття досвіду і створення технічних груп на місцевому рівні; більша гнучкість у прийнятті рішень та управлінні; можливість прямого фізичного контролю на місцевому рівні на додаток до документального контролю.

Висновок. Отже, процес децентралізації є необхідним, у відповідності до зовнішнього курсу політичної спрямованості. Трансформація є необхідною у сфері зовнішньополітичного напрямку, являється процедурою створення нових суспільно-політичних течій стосовно організаційної політики щодо здійснення функціональності організації влади. Процес децентралізації є перспективним щодо спроможності органів місцевої влади, підвищення рівня громади та соціально-економічного та культурного розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Пігуль Н. Г. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 9. С. 684—688.
2. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / наук. ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова)

[та ін.]; Національна академія державного управління при Президентові України. К. : НАДУ, 2011. Т.8. 708 с. 166.

3. Децентралізація: Вікіпедія; Децентралізація. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. Матвієнко А. С. Політико - правові засади децентралізації влади в контексті адміністративної реформи в Україні: автореферат дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/554>.
5. Коваленко А. Місцеве самоврядування: природа, ознаки, межі. *Право України*. 1997. № 2. С. 3-5.
6. Децентралізація. Короткий словник політологічних термінів. URL: politics.ellib.org.ua.
7. Грицяк І. А. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація. К. : Вид-во УАДУ, 1997. С. 55.
8. Слухай С.В. Міжурядові трансферти: теорія і практика: монографія. К.: Аграр Медіа Груп, 2013. с. 422
9. Лелеченко А.П. Децентралізація в системі державного управління в Україні: теоретико-методологічний аналіз : дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К., 2006. 194 с.
10. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація: монографія /кол. авт.;відп. ред. проф. Н. Р. Нижник. К.: УАДУ при Президентові України, 1997. 448 с.

Надійшла до редакції 12.05.2020

References

1. Pihul', N. H. (2016) Zarubizhnyy dosvid provedennya detsentralizatsiynykh reform [Foreign experience of decentralization reforms]. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*. № 9. S. 684—688. [in Ukr.]
2. Entsyklopediya derzhavnoho upravlinnya [Encyclopedia of public administration]: u 8 t. / nauk. red. kol. : Yu. V. Kovbasyuk (holova) [ta in.]; Natsional'na akademiya derzhavnoho upravlinnya pry Prezidentovi Ukrainy. K. : NADU, 2011. T.8. 708 s. 166. [in Ukr.]
3. Detsentralizatsiya [Decentralization]: Vikipediya; Detsentralizatsiya. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [in Ukr.]
4. Matviyenko A. S. Polityko-pravovi zasady detsentralizatsiyi vlady v konteksti administratyvnoyi reformy v Ukraini [Political and legal principles of decentralization of power in the context of administrative reform in Ukraine]: avtoreferat dysertatsiya na zdobuttya naukovoho stupenya kan-dydata politychnykh nauk. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/554>. [in Ukr.]
5. Kovalenko, A. (1997) Mistseve samovryaduvannya: pryroda, oznaky, mezhi [Local government: nature, features, boundaries]. *Pravo Ukrainy*. № 2. S. 3-5. [in Ukr.]
6. Detsentralizatsiya. Korotky slovnyk politolohichnykh terminiv [Decentralization. A short dictionary of political science terms]. URL: politics.ellib.org.ua. [in Ukr.]
7. Hrytsyak, I. A. (1997) Derzhavne upravlinnya v Ukraini: tsentralizatsiya i detsentralizatsiya [Public administration in Ukraine: centralization and decentralization]. K. : Vyd-vo UADU, C. 55. [in Ukr.]
8. Slukhay, S.V. (2013) Mizhuryadovi transferty: teoriya i praktyka [Intergovernmental transfers: theory and practice]: monohrafiya. K.: Ahrar Media Hrup, s. 422. [in Ukr.]
9. Lelechenko, A.P. (2006) Detsentralizatsiya v systemi derzhavnoho upravlinnya v Ukraini: teoretyko- metodolohichnyy analiz [Decentralization in the system of public administration in Ukraine: theoretical and methodological analysis]: dys... kand. nauk z derzh. upr. : 25.00.01; Nats. akad. derzh. upr. pry Prezy-dentovi Ukrainy. K., 194 s. [in Ukr.]
10. Derzhavne upravlinnya v Ukraini: tsentralizatsiya i detsentralizatsiya [Public administration in Ukraine: centralization and decentralization]: monohrafiya /kol. avt.;vidp. red. prof. N. R. Nyzhnyk. K.: UADU pry Prezidentovi Ukrainy, 1997. 448 s. [in Ukr.]

SUMMARY

Oleh V. Zolotonosha. Main definitions of decentralization definition. The article explores the scientific approaches to defining decentralization. It is analyzed what decentralization is, what is its purpose. The main possibilities are identified. It is emphasized that the benefits of decentralization are the implementation of differentiated policies, effective mobilization at the local level, namely: increasing interest, building partnerships and social cohesion, gaining experience and creating technical groups at the local level; greater flexibility in decision-making and management; possibility of direct physical control at the local level in addition to documentary control.

The necessity and efficiency of decentralization are substantiated, through the implementation of reforms aimed at increasing the efficiency of activities of both central and local authorities, as well as creating favorable conditions for economic development.

It has been determined that decentralization must necessarily support the functioning of democracy, the proper technical capacity of local self-government and the development of civil society and public organizations.

Keywords: *decentralization, local self-government, public authorities, central authorities, civil society, territorial communities.*